

Asia: VN/27386/2023-VNK-31

Luonnos valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismien torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Tarkentavat kysymykset

Millaista sidosryhmäyhteistyötä tulisi tehdä toimeenpanon aikana (yhteistyötahot, yhteistyön muoto ja fokus)?

- o Uskontokuntien edustajien kanssa tehtävää yhteistyötä ei tulisi tehdä pelkästään vähemmistöuskontojen edustajien kanssa vaan mukana tulisi olla myös valtauskontojen edustajat. Myös valtauskontojen edustajat ja hyvin uskonnolliset henkilöt kokevat itsensä jo vähemmistöön kuuluviksi.
- o Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on laajaa osaamista uskonnonvapaudesta ja turvallisuudesta sekä uskontoperusteisen rasismien ja syrjinnän ehkäisemisestä että uskontojen välisestä dialogista ja sen rakentamisesta.
- o Uskontojen kohtaamisen, uskontodialogin ja uskontolukutaidon metodeihin tulee konkreettisesti resursoida ja hyödyntää osaamisen kehittämisessä uskontojen ammattilaisia sekä uskontoperustaisia järjestöjä yhteistyökumppaneina. Osaamista tulee kehittää tietoon perustuen ja tutkimusta päätöksenteossa hyödyntäen.

Miten ja missä toimenpiteissä risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen tulisi erityisesti huomioida?

- o Moniperusteisen syrjinnän torjuminen tulisi huomioida läpileikkaavana teemana kaikissa toimenpideohjelman painopistealueissa, uskonnollinen vakaumus voi olla yksi peruste syrjinnälle muiden seikkojen rinnalla. Uskonnollisen vakaumuksen merkitys tulee tunnistaa moniperusteiden syrjinnän osana.

- o Uskonnollisuudesta on tullut vähemmistöasema tai alakulttuuri. Uusimmassa nuorisobarometrissa uskonnollinen vakaumus osoittautui yhdeksi yleisimmistä vähemmistökokemuksista.

Mitä sellaisia toimenpiteitä toimenpideohjelmasta puuttuu, joita valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannon puitteissa pitäisi mielestäsi edistää?

- o Uskontojen merkitys hyvinvoinnille ja yhteiskuntarauhalle on tunnistettava toimenpideohjelmassa laajemmin.
- o Uskontotraditioiden nimeäminen toimenpideohjelmassa ja vahvistus niille osana suomalaista yhteiskuntaa ja suomalaisuutta olisi merkittävä rasismien torjunnan muoto. Niiden nimeäminen osana yhteiskunnallisten kysymysten, kuten rasismien vastustamisen, ratkaisuja, lisäisi traditioiden vastuuta ja mahdollistaisi yhteistyön jalkauttamisen prosesseissa tehokkaammin.
- o Uskontolukutaidon osaamista tulee lisätä viranomaisten, sosiaali- ja terveysalan sekä kasvatusta- ja opetusalan ammattilaisten piirissä.
- o Viranomaisyhteistyön lisäämistä ja valmiusosaamista on tuettava kaikkien uskontojen pyhien paikkojen ja yhteisöjen osalta.
- o Uskonto- ja katsomuslukutaidon osaamista on lisättävä.
- o Kirkkohallitus pystyy organisoimaan koulutusta uskontodialogista ja uskontolukutaidosta. Näiden avulla pystytään ennakoimaan ja ehkäisemään uskontoperusteista syrjintää ja uskontoihin kohdistuvaa ja uskontojen välistä syrjintää ja väkivaltaa.
- o Uskonnon merkitys julkisessa tilassa on huomioitava nykyistä paremmin sekä varmistettava uskonnollisen identiteetin turvallinen toteuttaminen ja näkyminen. On turvattava mahdollisuus elää julkisessa tilassa positiivisen uskonnonvapauden mukaisesti ja tuettava työelämässä työnantajien osaamista ja mahdollisuuksia vakaumusten tukemiseen sekä yhdenvertaiseen kohteluun kaikissa yhteyksissä.
- o Uskontojen välisen ja uskontojen sisäisen syrjinnän näkyväksi tekeminen sekä haitallisten ja väkivaltaisten käytäntöjen tunnistaminen ja ehkäisy.

Miten toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

- o Liitetään jatkossa Kansalaispulssiin kysymysosiot syrjinnästä ja rasismista Suomessa.

o Varmistetaan, että Kansalaispulsssiin saadaan vastaamaan laaja-alaisempi väestöjoukko ja saadaan vastauksia myös vähemmistöryhmiltä esimerkiksi

laajentamalla Kansalaispulssin kieliversioita, jotta se tarjoaisi tosiasialliset mahdollisuudet kielivähemmistöille osallistua kyselyyn vastaamiseen.

o Tunnistetaan keskeisimmät syrjinnän ja rasmin indikaattorit, joita seurataan vuosittain ja tulosten perusteella asetetaan tavoitteita tilanteiden

parantamiseksi (esimerkiksi nuorisobarometrin indikaattorit).

Muut kommentit

Perustuslain mukainen oikeus oman uskonnon tai vakaumuksen harjoittamiseen on keskeinen arvo, jonka tulee koskea jokaista uskonnon tai vakaumuksen harjoittajaa yhdenvertaisesti huolimatta hänen identiteettinsä muista aspekteista. Uskonnollisuus keskimäärin lisää yksilön hyvinvointia ja uskonnolliseen yhteisöön kuulumisen vahvistaa yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan resilienssiä. Samalla uskonnollisesti motivoitunut syrjintä ja väkivalta vaikeuttavat yhteiskuntaan integroitumista ja lisäävät yksilötason riskejä.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kirkkohallitus haluaa lausunnollaan tuoda esille Suomen evankelis-luterilaisen kirkon näkökulmia rasmin torjumiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Kirkkohallitus pitää tärkeä aktiivisia ja konkreettisia toimenpiteitä, joita on tarkoitus lähteä toteuttamaan. Kirkkohallitus korostaa lausunnossaan uskonnollisesti motivoituneen syrjinnän vastaisten toimenpiteiden tärkeyttä sekä hyvien väestösuhteiden merkitystä yhteiskuntarauhalle.

Yhteiskunnallinen ilmapiiri ja keskustelu, tietoisuuden kasvattaminen, hyvät väestösuhteet

Yhteiskunnallinen ilmapiiri heijastaa julkisuuden henkilöiden ja valtaapitävien asenteita. Siksi on tärkeää, että siihen, miten vähemmistöistä ja toisista puhutaan julkisuudessa, kiinnitetään erityistä huomiota.

Kirkkohallitus on omalta osaltaan halunnut edistää hyvää yhteiskunnallista ilmapiiriä ja hyviä väestösuhteita tuomalla esille yhdessä elämisen taidon (engl. conviviality) merkitystä ja kouluttamista. Yhdessä elämisen taito tarkoittaa muun muassa toisten huomioonottamista, vastavuoroisuutta ja omastaan jakamista. Yhdessä elämisen taitoa voitaisiin koko kansakunnan tasolla kehittää ja kytkeä osaksi ohjelman läpileikkaavia toimenpiteitä yhdeksi koulutettavaksi sisällöksi.

Vähemmistöjen kanssa käydään kirkossa jatkuvaa vuoropuhelua, esimerkiksi saamelaiden ja romanien ja kirkon yhteisiä asioita käsitellään kummankin omassa neuvottelukunnassa.

Kirkolla on paljon kasvatusalan ammattilaisia, joilla on vahvaa osaamista katsomusdialogista, jota voisi hyödyntää osana ohjelman läpileikkaavia toimenpiteitä.

Uskonnollisesti motivoitunut syrjintä ja väkivalta sekä uskonnon merkitys hyvälle väestösuhteille

Perustuslain mukainen oikeus oman uskonnon tai vakaumuksen harjoittamiseen on keskeinen arvo, jonka tulee koskea jokaista uskonnon tai vakaumuksen harjoittajaa yhdenvertaisesti huolimatta hänen identiteettinsä muista aspekteista. Uskonnollisuus keskimäärin lisää yksilön hyvinvointia ja uskonnolliseen yhteisöön kuulumisen vahvistaa yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan resilienssiä. Samalla uskonnollisesti motivoitunut syrjintä ja väkivalta vaikeuttavat yhteiskuntaan integroitumista ja lisäävät yksilötason riskejä.

Uskontotraditioiden nimeäminen toimenpideohjelmassa ja niiden avoin tunnistaminen osana suomalaista yhteiskuntaa ja suomalaisuutta olisi merkittävä rasismien torjunnan muoto. Niiden nimeäminen lisäisi suoraan uskontojen omaa vastuuta ja mahdollistaisi nykyistä tiiviimmän yhteistyön.

Uskonnollisesti motivoitunut väkivalta ja sen uhka sekä uskonnollisesti motivoitunut vihapuhe tulee kitkeä yhteiskunnan eri tasoilta. Uskontolukutaidon osaamista tulee lisätä viranomaisten, sosiaali- ja terveysalan sekä kasvatus- ja opetusalan ammattilaisten piirissä. Uskontojen kohtaamisen, uskontodialogin ja uskontolukutaidon metodeihin tulee konkreettisesti resursoida ja hyödyntää osaamisen kehittämisessä uskontojen ammattilaisia sekä uskontoperustaisia järjestöjä yhteistyökumppaneina. Osaamista tulee kehittää tietoon perustuen ja tutkimusta päätöksenteossa hyödyntäen.

Antisemitismin kriminalisointi on edellytys juutalaisen uskonnon edustajien uskonnonvapauden ja turvallisuuden toteutumiselle. Antisemitismin tunnistaminen on keskeinen osa yhteiskunnallista uskonnonvapausosaamista.

Muslimien uskonnonvapauden ja turvallisuuden toteutuminen edellyttää niin ikään islamiin ja sen edustajiin kohdistuvien uhkien aktiivista torjumista ja uskonnollisesti motivoituneen väkivallan, sen uhan ja vihapuheen tunnistamista.

Viharikostilastoissa uskonnollisesti motivoitunut väkivalta jää usein piiloon ja poliisin tietoon saadaan kaikista viharikoksista vain jäävuoren huippu. Mikroaggressioiden ja arjen tilanteissa koetun rasismien vaikutukset todennetaan tutkimuksessa, mutta niihin puuttuminen edellyttää usean tason yhteistyötä ylätasoin rakenteista ruohonjuuritason toimijoihin. Vähemmistöuskontojen ollessa

kyseessä on toimenpideohjelmasta seuraavien prosessien toteuttamisessa huomioitava vähemmistöuskontojen edustajien osallisuus ja asiantuntemus.

Globaalin politiikan heijastuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja mielipiteenilmaisuun yleistyy ja polarisaatiota ennaltaehkäisevän uskontojen välisen yhteistyön sekä hyvien keskinäisten suhteiden rakentamiseen tulee panostaa. Turvallisuuskysymykset koskevat ajankohtaisesti erityisesti juutalaisten ja muslimien pyhiä paikkoja, mutta viranomaisyhteistyön lisäämistä ja valmiusosaamista on tuettava kaikkien uskontojen pyhien paikkojen ja yhteisöjen osalta. Euroopan unionin ja uskontojen yhteistyössä tehty SASCE-projekti tarjosi turvallisuuskysymyksiin alueellista materiaalia, mutta se ei ole paikallistasolla jalkautunut säännölliseksi viranomaisyhteistyöksi.

Yhteistyössä Kirkkohallituksen kanssa on myös mahdollista toteuttaa hankkeita tai valmistelua kaiken edellä kuvatun osaamisen lisäämiseksi.

Kasvatus ja koulutusjärjestelmä sekä kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka

Tulevaisuuden yhteiskunnallisen koheesion ja demokratian kannalta erityisen tärkeää on kiinnittää huomiota lasten, nuorten ja perheiden yhdenvertaisuuteen ja osallisuuteen.

o Lasten mielipiteen kuuleminen tulisi olla osa toimenpideohjelmaa. Mielipiteen kuuleminen tulisi toteutua ikäkauteen sopivin menetelmin.

o Tutkimusten mukaan uskonnollisen identiteetin ilmentäminen on riski joutua kiusatuksi. Päiväkodeissa ja kouluissa ja kasvuympäristöissä tulisi edistää

toimintakulttuuria, joissa lapsi ja nuori voisi ilmentää olemustaan turvallisesti ja täydesti. Vaikka uskonto koskettaa yhä harvemman nuoren elämää,

enemmistö heistä kuitenkin hyväksyy uskonnon ja muiden katsomusten näkymisen kouluissa ja oppilaitoksissa. (Nuorisobarometri 2023.)

o Uskontojen paikka lasten, nuorten ja perheiden julkisissa instituutioissa, palveluissa ja toiminnoissa tulisi pystyä turvaamaan ja viestimään päiväkodeissa

ja kouluissa niin, ettei se ole uhka kenellekään vaan on uskonnonvapauden ja katsomusten kunnioittamisen turvaamista. Uskonnottoman elämäntavan ja

uskontojen moninaistumisen yleistymisen ei pitäisi tarkoittaa sitä, että uskonto häivytetään julkisesta toiminnasta. Tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä

uskonnon ja katsomusten turvaamiseksi julkisissa palveluissa ja tiloissa.

Saloranta Teija
Kirkkohallitus